

En aktiv bonde i Solrød

Hans Mortensen 1856 – 1959

Af Bent Hartvig Petersen

En af de aktive bønder, der rager op i lokalsamfundet i første halvdel af 1900-tallet, er gårdejer på gården Korsager i Solrød, **Hans Mortensen**. Han blev til sidst mest kendt på grund af sin høje alderdom, men her skal ristes en rune om hans aktive år og om hans betydning for lokalsamfundet.

Hans Mortensen var ikke indfødt Solrødborger, men havde sin opvækst i Ramsølille i Gadstrup sogn, som søn af en oplyst og fremskridtvenlig gårdejer Morten Hansen og hustruen Bodil Christoffers-datter.

Vi finder ham i folketællingen i Gadstrup sogn i 1860 som 4-årig:

Den 1te Februar 1860.

Huset nr. Sognet	Ejers Navn	Ejers Bønder, her før eller siden	Alder, p. l. Børn, tante, onkel, søn, datter.	Ejers Bønder, her før eller siden og deres Bønder, og for og i Folketallet Ejers Bønder her og deres Bønder, for og for og for og for og	Ejers Bønder, her før eller siden og deres Bønder, og for og i Folketallet Ejers Bønder her og deres Bønder, for og for og for og	Et Helt nyt				Kommer- sagnet.	
						Enkelte Bønder	Hjælpe Bønder	Andre Bønder	Andre Bønder		
	Ejers Navn										

Som det ses, er der tale om en større gård med ikke mindre end 5 tjenestefolk. I et interview langt senere fortalte han om sin barndom. Han giver udtryk for et godt hjem, men børnene måtte arbejde med i landbruget fra de var små. "Jeg lærte at så med hånden for 95 år siden, sagde han i et interview som 100-årig. I hans barndom foregik landbrug på den helt gammeldags facon såsom høst med le og tærskning med plejl.

Der var tale om et veloplyst og grundtvigsk præget hjem, og Hans fik som ung ophold på både Grundtvigs Højskole i København og på højskolernes flagskib Askov. Senere blev det til en faglig uddannelse på Tune Landbrugsskole, så han var vel rustet til at overtage gården Korsager i Solrød i 1887 for 26.724 kr. Sjovt nok siger "Sognebogen", at han var Dannebrogsmænd, men det må være en lapsus, da dette ikke har kunnet påvises. Han var i 1886 blevet gift med Karen Jensen fra Vindinge. Det blev et langt ægteskab og de nåede at blive meget gamle sammen.

Det var en aktiv mand, der kom til Korsager. Allerede året efter i 1888 var han drivende kraft i oprettelsen af Solrød Mejeri. Imponerende så hurtigt der blev samlet tilslutning og den nødvendige kapital, og allerede få måneder senere var den høje mejeriskorsten rejst, en bestyrer var ansat og mejeriet i drift.

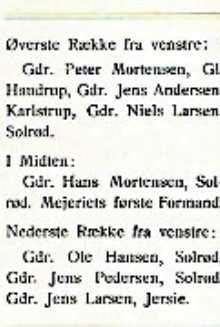
Men det var jo i den politisk højspændte Provisorietid, og en del højremænd i Jersie med kammerråden Niels Jørgensen i spidsen oprettede i stedet for et mejeri i Naurbjerg. Dette mejeri er blevet kaldt "Højremændenes Mejeri", men det er vist nok en tilsnigelse. Der var tilslutning fra mange småfolk i de omliggende byer, og der har næppe været mange højremænd imellem dem.

Det har sikkert været en stor skuffelse for Hans Mortensen, og det kneb også lidt at få tilmeldt det nødvendige antal køer til at bære mejeriets økonomi.

Hans Mortensen blev mejeriets første formand, og her ses den første bestyrelse, som kom til at bestå af nogle af egnens mest fremsynede mænd fra Solrød, Gl. Havdrup og en enkelt fra Jersie, som brød med sine bysbørn.

Et galleri over folk, der forstod at landbruget måtte videre og ud af alle de gammeldags driftsformer.

I nederste venstre hjørne ses en anden af de bønder, der fik stor betydning for egnen – Ole Hansen Solrød Nordmark.

Mejeriets første Bestyrelse:

Øverste Række fra venstre:
Gdr. Peter Mortensen, Gl. Havdrup, Gdr. Jens Andersen, Karlstrup, Gdr. Niels Larsen, Solrød.
I Midten:
Gdr. Hans Mortensen, Solrød, Mejeriets første Formand.
Nederste Række fra venstre:
Gdr. Ole Hansen, Solrød, Gdr. Jens Pedersen, Solrød, Gdr. Jens Larsen, Jersie.

I 1892 bliver der brug for Hans Mortensen som sognerådsformand i Havdrup-Solrød kommune og han sidder på posten i 4 år indtil 1896. Havdrup stationsby var under udvikling, og der var så stor en rivalisering mellem de 2 sogne, at der blev skiftet sognerådsformand mellem sognene hvert 4. år. I sognerådsprotokollen ser vi, at bl.a. skoleforholdene tog rådets tid, og der var ved at være behov for en skole i Havdrup stationsby. Sognerådet løser i første omgang problemet med at give et tilskud til Havdrup Friskole. Tilskuddet bliver på 180 kr. årligt og 1 kr. pr. skolebarn. Amtet gør indsigelse, og kræver at sognerådet fører et bedre tilsyn med denne private skole. Nu ser vi så, at Hans Mortensen farer i blækhuset og skriver indigneret til amtet, at man har fuld tillid til skolen, og at der kun er tale om et lille tilskud på 1 kr. pr. barn, og så slutter han brevet:

"Det ville være en streng Fordring om Sogneraadet som Vilkaar for et saadant ubetydeligt Tilskud ville optræde som offentligt Tilsyn" !!
Flot svaret, ikke ?

På samme tid i 1892 blev Solrød Brugsforening stiftet, og Hans Mortensen har sikkert været med, men det er ikke rigtigt at han – som nævnte i flere sammenhænge – var med i Brugsens bestyrelse. Sognerådet har nok taget hans tid i disse år.

Også på den kirkelige front finder vi Hans Mortensen. Efter menighedsrådsloven i 1903 bliver han medlem af "Tilsynet ved Solrød Kirke", og vi finder ham i kirkens protokol som medvirkende til, at kirken overgik til selveje ved en afleveringsforretning med Vallø i 1910. Efter en ny kirkelov i 1922 ser vi Hans Mortensen som medlem af de nye provstiuvalg.

Han forsømmer heller ikke sit eget landbrug, Korsager. Alle giver ham skudsmål som en meget dygtig landmand med en veldrevet gård. Skudsmålet siger, at han fik opbygget en mønstergård med stort kvæghold, stor roeavl og store markafgrøder.

Men han var med i alt, hvad der i disse år dannedes af andelsforetagender. Han var med til at stifte og i bestyrelsen for Køge Andels-svineslagteri, aktiv i Kontrolforening og i Foderstofforening. Aktiv i tilplantningen af Solrød Jerne og afvanding af moseengene. Han var endvidere formand for en Statsstyrekommission til Forbedring af Kvægavlen og i en årrække formand for Ramsø-Tune Herreds Landboforening.

Hans Mortensen og Karen havde den store sorg at miste en voksen søn, Johannes af Den Spanske Syge efter 1. Verdenskrig. Han var udset til at overtage den veldrevne gård, men den blev så overtaget af en datter Ellen og svigersønnen M. P. Madsen.

Der blev bygget et aftægtshus til Hans og Karen på en grund ved gården, og der levede de så resten af deres lange liv.

De bliver gamle sammen, og opnår at holde krondiamant-bryllup i 1951, hvor Karen er 90 år gammel og Hans er blevet 95 år. Vi ser dem her på dagen, hvor de fik en hilsen fra Kongen. Karen døde som 95-årig i 1956 og Hans var alene i sine sidste år.

Hans Mortensens sidste offentlige fremtræden var til indvielsen af det nye fællesmejeri i 1955, hvor Solrød og Naurbjerg mejerier blev lagt sammen til fællesdrift i Solrød mejeris bygninger. Det blev naturligvis en pressebegivenhed, at mejeriets første formand fra 1888 nu som 99-årig kunne holde tale, og pressen kunne konstatere, at striden om de 2 mejerier i 1888 nu var slut, og at

"Venstre" og "Højre" nu endeligt var forenet i mejeri- sagen. Myten havde holdt i 67 år !!

Hans Mortensen døde som 103-årig i 1959. Alle hyldede den gamle flittige bonde, der i sin tid havde været meget aktiv i udviklingen af lokalsamfundet for både kommunale, kirkelige og landbrugsfaglige sager.

**Den 103-aarige fhv. gaardejer
Hans Mortensen, Solrød, død**
En landmand, der paa lang række omraader øvede en stor indsats

Kildehenvisninger:

Folketælling Gadstrup sogn 1860

"Sognebogen" Havdrup-Solrød [1949]

Forhandlingsprotokol fra Havdrup-Solrød sogneråd 1971- 1902

Kopibog for Sognerådet 1869- 1920

Solrød Mejeri Forhandlingsprotokol 1888- 1906 og jubilæumsskrift 1938

Solrød Brugsforening Forhandlingsprotokol 1882- 1924 og jubilæumsskrift 1942

Naurbjerg Mejeri - Forhandlingsprotokol 1888- 1905

Solrød kirkes tilsynsprotokol [1862]

Avisartikler Roskilde Tidende, Roskilde Dagblad m.fl.

Billeder fra Solrød Lokalhistoriske Arkiv